

อาหารสมอง

• วรรณกร สามีเทศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

♪ จมูกของคุณนั้นถูกลองได้ไม่ยากหากเจ้าของไม่ตระหนักถึงสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นและการถูกลองอาจสร้างความเสียหายให้ได้มากมาย สาเหตุสำคัญของการลงใจอันหนึ่งก็คือสิ่งที่เรียกว่า Halo Effect

“...เห็นเขาหล่อดี หนูก็เลยชอบเขา...”

ฟุ่มพวง ดวงจันทร์ ราชนิลุท่ง เคยร้องไว้เมื่อกว่า 20 ปีมาแล้ว เป็นทำนองรำพึงรำพันว่าเมื่อเห็นหน้าตาดีก็เลยไม่ได้พิจารณาด้านอื่นๆ ให้รอบคอบมันก็เลยเกิดปัญหาขึ้น

พวกเราทุกคนอาจมีปัญหาในลักษณะเดียวกับฟุ่มพวง เพราะสิ่งที่เรียกว่า Halo Effect นั้นมันบดบังตาและบังใจได้ดั่งนัก

Edward Thorndike นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเป็นผู้บัญญัติคำว่า Halo Effect ในบทความชื่อ “The Constant Error in Psychological Ratings” (1920) Halo นั้นหมายถึงแสงสว่างเป็นวงกลมอยู่เหนือศีรษะของนักบุญในคริสต์ศาสนาซึ่งสื่อความหมายของความศักดิ์สิทธิ์หรือมีอะไรพิเศษน่าชื่นชม

Halo Effect จึงหมายความว่าถึงผลที่เกิดจากการเป็น “คนพิเศษ” ดังเช่นความหล่อของชายในเพลงของฟุ่มพวงจนบดบังลักษณะด้อยอื่นที่เธอควรจะได้เห็นเสียหมด

Halo Effect ทำให้เกิดความเอนเอียง (bias) วิจารณ์ของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่งในภาพรวมถูกบดบังโดยลักษณะพิเศษเสียหมด ปรากฏการณ์นี้มนุษย์เผชิญอยู่โดยอาจไม่รู้ตัวและเกิดขึ้นในทุกวงการในทุกเวลา

Thorndike ทำการทดลองทางสถิติโดยให้นายทหาร 2 คน ประเมินทหารผู้ใต้

บังคับบัญชาในด้านกายภาพ (ความเป็นระเบียบ เสีย รุปร่าง หน้าตา ความแข็งแรง) ด้านความเฉลียวฉลาด ทักษะความเป็นผู้นำ และคุณลักษณะส่วนตัว เช่น ความไว้วางใจได้ ความจงรักภักดี ความรับผิดชอบ ความไม่เห็นแก่ตนเอง ความร่วมมือ ฯลฯ เขาพบว่าบางลักษณะจากข้างต้นมีความสัมพันธ์กันสูงอย่างผิดสังเกต กล่าวคือรูปร่างหน้าตากับความเฉลียวฉลาด รูปร่างหน้าตากับความเป็นผู้นำ รูปร่างหน้าตากับบุคลิกอุปนิสัยที่น่าพึงปรารถนา

ข้อสรุปก็คือ รูปร่างหน้าตาดีจะมีสหสัมพันธ์กับคุณลักษณะอื่นอย่างไม่น่าจะเป็นปกติ ซึ่งหมายความว่า Halo Effect เกิดขึ้น กล่าวคือความมีหน้าตาดีกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์อื่นๆ จะตามไปด้วยกัน

ในงานศึกษาอื่นๆ ในเวลาต่อมา ก็ยัง

คนหน้าตาดี ไม่ใช่สาเหตุเดียวที่ทำให้เกิด Halo Effect ความร่ำรวย การศึกษา ฐานะทางสังคม ฯลฯ ก็เป็นสาเหตุได้เช่นกัน

รู้จัก Halo Effect

พิสูจน์ได้ชัดเจนขึ้นว่าการมีลักษณะกายภาพที่ประกอบกันจนเห็นว่าเป็นการหน้าตาดีนั้น ส่อให้คนอื่น ๆ คิดว่าเป็นคนฉลาด มีความเมตตา กรุณา ประสบความสำเร็จ ฯลฯ

คนหน้าตาดีไม่ใช่สาเหตุเดียวที่ทำให้เกิด Halo Effect ความร่ำรวย การศึกษา ฐานะทางสังคม เสน่ห์ ความสามารถในการทำงาน ความเป็นคนเก่ง ความเป็นคน

พูดเก่ง ฯลฯ ก็เป็นสาเหตุได้เช่นกัน การไม่ตระหนักถึง Halo Effect จากสถานะเด่นต่างๆ ข้างต้นอาจทำให้บุคคลตัดสินใจผิดพลาดเพราะถูกลวงตา

การหลงใหลในความหล่อความสวย มักทำให้ทักท้วงเอาเองว่าเป็นคนดีและฉลาดด้วย ทั้งนี้ เพราะ Halo Effect ทำงานเสมอไม่หยุดพัก สร้างความปวดร้ามายาวนานในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ เพราะ Halo Effect ทำให้วิจารณ์ญาณเสื่อมถอยเนื่องจากความหน้าตาดีบดบังคุณลักษณะอื่นๆ ที่มีอยู่ด้วย

ถ้าประยุกต์ Halo Effect เข้ากับเรื่องอื่นๆ ก็จะพบว่าเรามักซื้ออาหารหน้าตาน่ากิน เพราะคาดหวังว่าต้องอร่อยและสะอาดโดยไม่คำนึงถึงว่าโดยแท้จริงแล้วการประกอบอาหารนั้นถูกสุขอนามัยหรือไม่ เราโคตเข้าซื้อหุ้นตัวที่ราคาเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นมากโดยมิได้พิจารณาเหตุของการเปลี่ยนแปลงหรือคุณภาพของการบริหารบริษัท

เราเลือกงานที่ให้ผลตอบแทนดีโดยไม่คำนึงถึงว่างานนั้นจะช่วยเพิ่มพูนทักษะและความสามารถให้แก่เราได้มากน้อยเพียงใด เราชื่นชมคนขับรถราคาแพง อยู่บ้านหลังใหญ่ โดยไม่ได้ตระหนักถึงว่าเขามีลักษณะอื่นๆ ที่พึงประสงค์ดังที่เคยเราคิดคิดไว้หรือไม่

เป็นที่น่าอนาถใจว่าในสังคมไทย ความชื่นชมความรวยสนับสนุนให้เกิด Halo Effect ที่รุนแรงจนบดบังการพิจารณาในเรื่องคุณธรรมไปอยู่บ่อยๆ คนไทยน่าจะเลิกเชื่อได้แล้วว่าคนรวยแล้ว ไม่โกง ในชีวิตผมเห็นแต่เศรษฐีไทยจำนวนหนึ่งยังรวยก็ยิ่งโกงและยิ่งงกด้วย

มนุษย์เราถูกหลอกกันไม่เว้นแต่ละวัน โดยตนเองเป็นคนหลอกเพราะลุ่มหลงชื่นชมในลักษณะเด่นจนละเลยที่จะพิจารณาองค์ประกอบอื่นๆ ไปสิ้น

หนทางพิสูจน์มีฉันใด กาลเวลาและลักษณะรวมโดยเฉพาะประวัติชีวิตและอันตรนิสัยก็พิสูจน์คนฉันนั้น